

**«Коли я знімаю фільм, він має стати для мене
всім – наче я готовий за нього померти».**

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті **nashformat.ua**](#)

ТОМ ШОН

ТАРАНТИНО

РЕТРОСПЕКТИВА

Понад 250 ілюстрацій

*Переклав з англійської
Олег Колесніков*

«НАШ ФОРМАТ»
Київ
2025

Зміст

6 **Передмова**

24 **Ранні роки**

38 **Сценарії**

РЕЖИСЕР

56 **«Скажені пси»**

78 **«Кримінальне чтиво»**

106 **Інтермецо:**
«Чотири номери»
«Від заходу до світанку»

120 **«Джекі Браун»**

142 **«Убити Білла»**

168 **«Смертостійкий»**

184 **«Безславні виродки»**

206 **«Джанго вільний»**

226 **«Мерзенна вісімка»**

242 **«Одного разу в... Голлівуді»**

258 **Епілог**

264 **Фільмографія**

270 **Вибрана бібліографія**

271 **Список використаних
фотографій**

ПЕРЕДМОВА

КОЛИ Квентін Тарантіно пише сценарій, то спочатку йде в канцелярську крамницю, де купує записник на 250 сторінок та чорні й червоні маркери. Раніше він писав на людях: у ресторанах, барах, кав'ярнях, на задньому сидінні машини — де завгодно, аби не вдома. А от сценарій «Джанго вільного» створив на балконі спальні свого великого й хаотично розбудованого особняка на Голлівудських пагорбах. З балкона відкривається вид на басейн, апельсинове дерево і зелені каньйони. Тут є компактна стереосистема, щоб слухати власні мікстейпи.

Тарантіно прокидається о десятій-одинадцятій ранку, вимикає домашній телефон, човгає на балкон і починає робочий день, що триває шість-вісім годин, якщо не підведе натхнення. Найлегше йому даються діалоги. За його словами, він не пише репліки персонажів, а радше розшифровує їх, немов стенографіст. Часом найвдаліші моменти з'являються після

ЛІВОРУЧ. У рамці з кадру
«Кримінального читива»
ПРАВОРУЧ. Удома,
на Голлівудських пагорбах,
2013

того, як він, здавалося б, завершив сцену. Наприклад, попервах Тарантіно гадки не мав, що банда зі «Скажених псів» почне сперечатися через свої прізвиська і що містер Блондин витягне із чобота бритву.

— Я наче та губка, — так він описує свій творчий процес. — Я підслуховую, що кажуть люди. Підглядаю за характерною поведінкою. Хтось жартує, і я запам'ятовую жарт. Хтось розповідає історію із життя — і я вбираю її в себе... Коли пишу сценарій, моя ручка, немов антена, ловить сигнали, і раптом з'являються вже більш-менш сформовані персонажі. Я не пишу діалоги — я змушую героїв розмовляти між собою.

Створюючи сценарій, Тарантіно часто телефонує друзям зі словами: «Ану слухай» — і зачитує написане. Він не шукає схвалення, а прагне почути текст їхніми вухами. Після знайомства з кінокритиком Елвісом Мітчеллом на кінофестивалі в Сіджасі 2004 року Тарантіно прочитав йому сценарій «Смертостійкого» в патіо лос-анджелеського готелю.

— Навіть машина жила власним життям, тільки не так, як КІТТ 2000, — відзначив Мітчелл, згадуючи автівку зі штучним інтелектом із франшизи «Лицар доріг». — Тарантіно захоплюється своїми персонажами і коли читає сценарій, ми бачимо конфліктні фігури, заглиблені в себе... Кожен зображений ним герой має певний інтерес: найчастіше це потреба змусити глядача зрозуміти себе, але на власних умовах.

ПРАВОРУЧ. Тарантіно і його мистецтво вдома у Каліфорнії, 2013, крізь об'єктив Патріка Фрейзера

Коли сценарій завершено, Тарантіно друкує його одним пальцем на машинці Smith Corona, що дісталася йому від колишньої дівчини. Він користується нею ще із часів «Скажених псів». Дислексик Тарантіно пішов з лос-анджелеської школи в Гарбор-Сіті після дев'ятого класу, хоча його IQ дорівнював 160. Його граматики і пунктуація не на висоті — Квентін сам каже, що «моєї писанини не розбереш», — тому зазвичай віддає сценарій другові або машиністці, і ті вже виправляють помилки. Потім він робить 30–35 копій і влаштовує вечірку.

— Я надсилаю їх Гарві Вайнштейну та іншим людям, а потім у мене збираються друзі, розбирають решту примірників, п'ють шампанське, і ми гуляємо. Цілий день хтось приходить і бере друкопис — я не ставлю на них водяні знаки, — а ми висимо, теревенимо, їмо і п'ємо.

Усі стіни в будинку завішані кіноафішами, стоять бронзові скульптури Мії Воллес із «Кримінального читива», Луїса, Мелані та Макса Черрі зі «Джекі Браун» і містера Блондина зі «Скажених псів», які Тарантіно замовив у техаського скульптора. В одному крилі облаштовано кінотеатр, стилізований під старомодні кінозали: підлога вкрита килимом у ромбики, на низеньких мідних стовпчиках висять оксамитові мотузки, а п'ятдесят крісел кількома рядами спускаються до екрана. Унизу стоїть червона канапа, на якій Тарантіно переглядає стрічки сам. Нерідко буває так, що ввечері, після відвідування пізнього зведеного сеансу, він іде у свій кінозал і дивиться третій або четвертий фільм — відкинувши голову, широко розплющивши очі й трохи розтуливши рота.

Ніхто не описав кліше тарантінівських інтерв'ю краще за нього: «торохтій» і «маніак»,

«Якби я створював тарантінівського персонажа, він був би гучним, ніжним і неймовірно чарівливим. Але насамперед це має бути всратий відморозок».

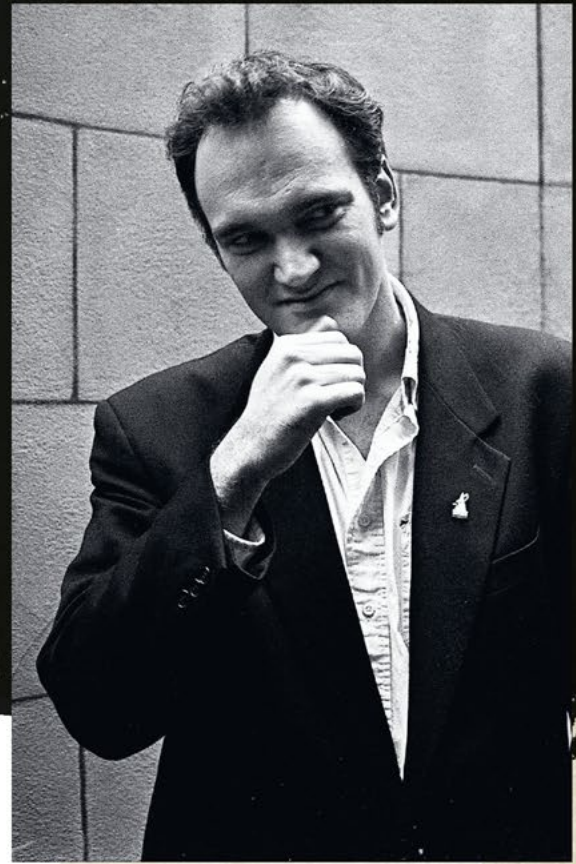
Пол Томас Андерсон

що завжди «ввалюється» у приміщення, «несамовито жестикулює» і таке інше. Проте його голос може звучати на диво м'яко, жести часом нагадують жіночі, і він нерідко торкається ямочки на підборідді, кажучи щось важливе. Его дає про себе знати, але Тарантіно завжди розповідає не тільки про свої роботи, а й про картини інших режисерів зі щирим ентузіазмом, що можна трактувати лише як повагу.

— Якби я створював тарантінівського персонажа, він був би гучноголосий, ніжний і неймовірно чарівливий, але насамперед це має бути всратий відморозок, — сказав Vanity Fair його друг, режисер Пол Томас Андерсон, у 2003-му. — Я взяв би на цю роль когось із яйцями і незграбною походою, проте з дуже, дуже делікатними манерами.

Ця делікатність — спільний знаменник більшості акторів, з якими Тарантіно працює. Він сам актор і з задоволенням влаштовує несподіванки у стилі «Шоу Опри», коли запрошує тих, під кого спеціально писав роль, не через офіційні канали.

— Я грала у виставі в Лондоні, і якось увечері, після завіси, у гримерній з'явився Квентін, — розповідає Деріл Ганна про те, як Тарантіно запросив її в «Убити Білла». — Він сказав, що прилетів у Лондон подивитися мене

ВГОРІ. У фірмовій позі на фотопортреті Мартіна Гудейкра, 1994

ВНИЗУ. З давнім сподвижником, продюсером Гарві Вайнштейном, під час голлівудської прем'єри «Безславних виродків», серпень 2009

ВГОРІ. З Деріл Ганна, для якої він написав роль Елль Драйвер з «Убити Білла» (2003)

на сцені та особисто повідомити, що написав під мене роль. Ми не були знайомі. Розказав, що побачив мене в телефільмі, назви якого я навіть не пам'ятала. Я подумала: «Ну звісно, вас знімає прихована камера». Я не знала, вірити чи ні, але через кілька місяців Квентін надіслав сценарій. Неймовірно.

Перш ніж прийняти остаточне рішення, Тарантіно любить потусуватися з тим, кого бачить у головній ролі. Початок цій традиції поклала п'янка з Тімом Ротом на Сансет-стріп, що передувала запрошенню актора у «Скажені пси». Джон Траволта потрапив у «Кримінальне чтиво» після того, як Тарантіно запросив його до себе в гості, і вечірка закінчилася на світанку спільним виконанням You're the One That I Want, яку Траволта співав ще в «Бріоліні».

Тарантіно любить довгі сцени, іноді до десяти хвилин, з мінімальним монтажем — ця манера проявилася ще у «Скажених псах». На майданчику він бігає скрізь, його заглушливий сміх лунає мало не щохвилини, але він притихає, коли дає настанови акторам.

— Квентін режисує пошепки, і це круто, бо відчуваєшся його співником, — казав Девід Керрадін під час зйомок «Убити Білла». — Він надзвичайно збуджений і неймовірно зосереджений на влучності моментів, які намагається схопити... Поєднує в собі крайнощі одержимого пророка і дбайливої квочки.

Тарантіно — один з небагатьох сучасних режисерів, які не користуються плейбеком. Він перевіряє кадрування перед початком дубля, але вся його увага спрямована на те, що відбувається перед камерою. Під час танцю в Jack Rabbit Slim's у «Кримінальному чтиві» він рухався разом із Джоном Траволтою

та Умою Турман — тільки за кадром — і заплодував, коли вони закінчили.

— Ви зачарували нас на цілих тринадцять годин, — сказав він зіркам.

Тарантіно влаштовує чимало кінопереглядів і під час зйомок.

— Квентін — найкращий знавець кіно, і це впливає на нашу роботу, — згадував Бред Пітт про зйомки «Безславних виродків», де Тарантіно щочетверга крутив усе — від «Хорошого, поганого, злого» і до німецьких пропагандистських стрічок та забутих перлин на кшталт «Темного боку сонця» Джека Кардіфа.

Наприкінці знімального тижня Тарантіно влаштовує вечірку з гульнею до кінця суботи, а в неділю відсипається, готуючись із понеділка знову працювати.

— Квентін полюбляє розважатися, — казав Керрадін, — і робить це із заразливим ентузіазмом та рішучістю.

Під час зйомок «Убити Білла» Тарантіно зі знімальною групою ходив по пекінських барах, що працювали вночі, і закидався екстазі на Великому китайському мурі. Коли знімали «Джанго вільного», вони блукали по барах Нью-Орлеана.

— Ми висіли до шостої чи сьомої ранку, потім спали цілий день, а в неділю розкумарювались, — згадував Тарантіно. — Наприкінці тижня я хочу тільки накуритися до вегетативного стану. Я просто вирубаюся.

Саллі Менке монтувала всі тарантінівські фільми — від «Скажених псів» до «Безславних виродків» — аж до раптової смерті від серцевого нападу, що спіткав її під час прогулянки із собакою в каньйоні Бронсон у 2010-му. Вона працювала не в студії, а у спеціально обладнаному приватному будинку. Під час роботи над «Убити Білла» вони з Квентіном

ВГОРІ.
Друзі й компаньйони.
Із Семюелем
Л. Джексоном під час
відкриття іменної зірки
на Голлівудській алеї
слави, 2015
ВНИЗУ ЛІВОРУЧ.
На церемонії «Вибір
кінокритиків»
з Тімом Ротом, 2011
ВНИЗУ ПРАВОРУЧ.
Із Джоном Траволтою
під час промотуру
«Кримінального читива»,
1995

BACK TO BACK

Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua

розумілися вже на рівні інстинктів і не спілкувалися, аж поки від початку зйомок не минуло п'ять місяців. Менке готувала чорновий монтаж обох фільмів, а Тарантіно знімав далі.

— Ми наче кіношне подружжя, — описувала Менке їхню співпрацю. — Фішка Квентіна — підібрати і скомпонувати. Ми вивчаємо інші фільми, сцени з них, але тільки для того, щоб упіймати настрій, необхідний для нашої сцени. Наприклад, в «Убити Білла», коли Ума залишається віч-на-віч із 88 Сказаними, ми надихалися близькими планами Серджіо Леоне.

Ми прагнули відтворити, а не зробити омаж, проте в іншому контексті ця кіномова набуває нової свіжості. Усе вийшло неймовірно деталізовано.

Тарантіно фанатично спостерігає за глядачами. Він тринадцять разів дивився «Джекі Браун» у кінотеатрі Magic Johnson і розїжджав на жовто-чорному мустангу між вісьмома залами в Лос-Анджелесі, щоб побачити реакцію глядачів на «Смертостійкого». «Мерзенну вісімку» він дивився об одинадцятій ранку на Різдво в торговельному центрі Del Amo в Торренсі, де виріс і зняв чимало сцен для «Джекі Браун».

ЛІВОРУЧ. Кадрує під час зйомок «Смертостійкого», 2006

ВГОРІ. «Кіношне подружжя». Квентін із подругою і монтажеркою Саллі Менке на церемонії «Вибір кінокритиків», Беверлі-Гілз, 2007

ВГОРІ. «Великі митці крадуть, а не віддають шану». Сцени бійок в «Убити Білла» змонтовані за зразком близьких планів Серджіо Леоне

ПРАВОРУЧ. Портретне фото авторства Спенсера Вайнера, 2009

Тарантіно має парадоксальні погляди на перегляд кіно. З одного боку, він вважає глядацькі враження суто суб'єктивними.

— Якщо мій фільм подивиться мільйон глядачів, я б хотів, щоб у їхній уяві залишився мільйон різних фільмів, — каже Тарантіно, і стає зрозуміло, чому він ухиляється від відповіді на запитання про назву «Скажених псів» та вміст дипломата з «Кримінального читива».

— Я люблю грати на ваших емоціях і люблю, коли те саме роблять зі мною, — додає він. — Це моя тема. У глядача й режисера садо-мазо стосунки, і в ролі мазохіста виступає глядач. Це так круто! Коли йдеш перекусити після сеансу, завжди є тема для розмови, бо ти ж був у кіно!

Саме напруга, яку створюють ці крайнощі, — режисер як геніальний садист, що тримає глядачів на ланцюгу, і режисер як ніжний коханець, що підгодовує їхню суб'єктивність, — робить Тарантіно таким, який він є. Він немов режисує з першого ряду кінозалу.

— Я насамперед фанат кіно, — казав він журналістам у 1992-му, коли «Скажені пси» переможно увірвалися на екрани. — Я схиблений на ньому.

У більшості режисерів такі слова прозвучали б виправданням за молоді роки, але для Тарантіно це ніби почесна відзнака. Так, він насамперед кіноман, а потім уже режисер. Це ключ до його особистості.

Під час роботи в прокаті «Відеоархів» на Мангеттен-біч Тарантіно за кілька місяців до прем'єри збирав газетні вирізки про фільми Браяна де Пальми — наприклад «Обличчя зі шрамом» у 1983-му або «Підставне тіло» у 1984-му — і вклеював їх у записник. Перший показ він відвідував сам, десь опівдні. А потім, розібравшись

із сюжетними тонкощами, ішов з другом на опівнічний сеанс.

— Від сімнадцяти до двадцяти двох я складав списки всіх фільмів, котрі дивився упродовж року в кіно, зокрема в залах другого показу. Я проставляв номери, прем'єри обводив, а потім вибирав найкращі фільми й роздавав свої нагороди. Кількість щороку була приблизно однакова — від 197 до 202. І це тоді, коли я сидів на міліні й купував квитки за власні гроші. Я дивився кіно запоєм і переглядав у середньому 200 картин на рік.

Жан-Люк Годар, знімаючи «На останньому подиху» (1960) на легкі камери Arriflex, встановлені на візкі із супермаркету, запозичив синтаксис американських фільмів про гангстерів і переклав його власною мовою кінематографічного джазу. Так виник шаблон незалежного кіно. Тарантіно зробив щось подібне у «Скажених псах» і «Кримінальному читиві» — фільмах, які поєднали в собі вибухи насильства, довгі дублі та зневажливі нападки на все, від бургерів до Мадонни, — і в процесі підняв незалежний кінематограф до стомільйонних бюджетів.

— Miramax — це «хатка, яку збудував собі Квентін Тарантіно», — казав засновник Miramax Гарві Вайнштейн. — Завдяки своєму авторитету він має карт-бланш.

За словами письменника Кленсі Сігала, Тарантіно стоїть «на голлівудському перехресті, де перетинаються винуватий сміх і садистська жорстокість».

Фільми Тарантіно, як і годарівські, насичені запозиченнями з інших картин, посиленнями на них та омажами — репліками, сценами, персонажами або ситуаціями, що підкреслюють кліше перед несподіваним сюжетним поворотом.

**«Я вважаю
себе не просто
режисером,
а фільмотекою:
маю цілу
кіноскарбницю,
можу дістати
з неї будь-які
перлини
і поєднати так,
як ніхто ще
не поєднував».**

«Кіно надто довго було головним у моєму житті, я навіть не пригадую, щоб колись було не так».

ВНИЗУ. Тарантіно часто грає епізодичні ролі у своїх фільмах. Тут він у ролі містера Коричневого — водія банди зі «Скажених псів» (1992)

«Звіть це плагіатом, звіть це інтертекстуальністю, але Тарантіно здатен привласнити що завгодно», — писав Джеймс Моттрем у книжці «Діти "Санденсу"».

У 1993-му критик Грем Фуллер заявив, що Тарантіно «не пост-модерніст, а постпостмодерніст, бо одержимо цікавиться артефактами поп-культури та ідеями минулого, які вже були з'ідені й перетравлені». Він це робить не лише щоб показати свою дотепність чи потішити глядачів, які оцінять цитату, — він запрошує до гри, де прагне обдурити вас. *Гра* — ось що цікавить його насамперед.

— Перші десять хвилин у дев'яти з десяти фільмів — і це також стосується багатьох незалежних картин, що вийшли на екрани, а не залишилися на полиці, — розповідають вам, чого саме чекати від стрічки, — казав Тарантіно. — Вони розкривають практично все, що вам треба знати. А потім, коли камера рухається ліворуч, глядачі нахилиються ліворуч; коли камера рухається праворуч, вони нахилиються праворуч; коли фільм має затягнути їх, вони нахилиються до екрана. Ви знаєте, що саме відбудеться.

Ви не усвідомлюєте цього, але знаєте. Зізнаюся, мені дуже подобається ламати цей стереотип, розмітати доріжку з хлібних крихт, якою ми безтямно йдемо, й обертати підсвідому упередженість глядачів проти них же, щоб створити справжні враження і втягнути їх у фільм. Так, я бачу в цьому свою функцію як оповідача. Однак треба пам'ятати, що пульс фільму — це биття людського серця.

Щойно Тарантіно заявив про себе в кіносвіті, як негайно спровокував хвилю одногосної та майже завжди несправедливої критики: його називали невмілим штукарем кривавого видовища і махінатором екранного насильства, чії фільми позбавлені зв'язку з реальністю. Усі рецензії зациклоно повторювали ті самі мантри: «насильство, насильство, насильство» і «відсутність зв'язку з реальністю». Кінокритик Девід Томсон писав: «Тарантіно, схоже, і близько не знає про життя, зображене у фільмах [Говарда Гокса]. Його персонажі — вигадки з курсів акторської майстерності. Можна напевне сказати, що Тарантіно нечасто зустрічав справжніх гангстерів,

якщо взагалі колись їх бачив. І точно не бачив простреленої голови. Але він благоговіє перед кожним кадром з історії американського кіно». Ці звинувачення повторили стільки разів, що їх підхопили навіть колеги Тарантіно.

— У роботах Квентіна людей бентежить те, що вони про інші фільми, а не про життя, — пояснював співавтор сценарію «Кримінального читива» Роджер Ейвері. — Зняти кіно про свій життєвий досвід — це ще те завдання.

Чесно кажучи, Тарантіно сам сприяв появі цього міфу, коли казав щось на кшталт: «Я вважаю насильство суто естетичним явищем», «Критикувати насильство в кіно — те саме, що критикувати танці» і «Я гадки не маю, що таке “неспровокований”».

Але життя, прожите за переглядом кіно, — таке саме життя: у фільмах Тарантіно значно більше його життєвого досвіду, ніж вважають, хоча їх не можна назвати автобіографічними. Він чітко розрізняє такі фільми, як «Убити Білла», де дія відбувається в «кіновсесвіті всередині кіновсесвіту, а кінематографічні тропи мало не фетишизуються», і ті,

що існують в «іншому всесвіті, де розгортаються події “Кримінального читива” і “Скажених псів”, а кінематографічні тропи стикаються з реальністю». У його найкращих роботах завжди чути відлуння цього зіткнення. Сюжетні лінії несподівано змінюють напрямок під неочікуваним кутом, кіношні сценки розігруються нетиповими для кіно персонажами, що психують, сваряться або випадають з контексту через те, що засиділися в туалеті. Пістолети стріляють самі, людей вбивають через поп-тарти

ВГОРІ. У щойно придбаному кінотеатрі New Beverly в Західному Лос-Анджелесі, де він і досі влаштовує щомісячні програмні та ексклюзивні покази, 2007

